

SKOLEHUSET SOM KULTURMINNE

Lokale verdier og nasjonal kulturminneforvaltning

Leidulf Mydland

Institutionen för kulturvård
Naturvetenskapliga fakulteten

Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen i Kulturvård, som med tillstånd från Naturvetenskapliga fakulteten kommer att offentligt försvaras torsdagen den 12 mars 2015 kl. 13.00 i Stora hörsalen, Institutionen för kulturvård, Guldhedsgatan 5a, Göteborg.

ISBN: 978-91-7346-821-3

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS

ABSTRACT

Etter at fastskoleloven ble vedtatt i 1860 ble det bygget over 4600 skolehus. Ved århundreskiftet fikk nærmere 80 prosent av befolkningen sin utdannelse i disse grendeskolenes, som oftest kun hadde ett klasserom. Disse små skolene fikk imidlertid stor betydning for folkeopplysning, demokratiutvikling og nasjonsbyggingen i en periode hvor embetsmennenes makthegemoni skulle erstattes av folkevalgte institusjoner. Skolehusene ble også viktige redskap og arenaer for blant andre målrørsla, avholdsbevegelsen og den lavkirkelige bevegelsen, - motkulturer som fikk stor innflytelse på lokal og statlig politikk, nasjonal identitet og nasjonal selvstendighetskamp.

Skolehusenes storhetstid varte kun i underkant av et århundre. På 1950- og 1960-tallet gikk de fleste ut av bruk grunnet nye skolereformer, økte krav til undervisningslokalene, fraflytting og bedre kommunikasjon. Noen ble solgt til private og brukt som hus eller hytter, andre ble gitt til befolkningen for bruk som grendehus og noen få ble tatt i bruk som bedehus. Mange ble imidlertid stående tomme og til forfalls og en del ble revet.

I nærmere 30 år har det forligget en politisk bestilling til kulturminneforvaltningen i Norge om at et representativt utvalg kulturminner skal ivaretas, et utvalg som skal reflektere ulike sosiale, kulturelle og geografiske aspekter. Skolehusene bygget etter fastskolereformen har på tross av dette blitt viet lite oppmerksomhet fra kulturminneforvaltningens side. Først i 2012 ble et skolehus fredet. I denne avhandlingen undersøkes hvordan skolehuset er forstått som kulturminne i lokalsamfunnet og av statlig og offentlig kulturminneforvaltning og bakgrunnen for dette.

This doctoral thesis is based on the following articles:

1. Mydland, L. (2006) "Fastskoleloven 1860 og bygging av skolehus", Årbok for Norsk utdanningshistorie. Utgitt av Stiftelsen SKOLEN. 23. årgang, s. 117-137.
2. Mydland, L. (2008a) "Fra skolehus til kulturminne", Årbok for Norsk utdanningshistorie. Utgitt av Stiftelsen SKOLEN. 25. årgang, s. 277-298.
3. Mydland, L. (2011b) "The legacy of one-room schoolhouses: A comparative study of the American Midwest and Norway", *European Journal of American Studies*, Vol 1, s. 2-20.
4. Mydland, L & Grahn, W. (2012). "Identifying heritage values in local communities", *International Journal of Heritage Studies*, Vol. 18. s. 564-587.
5. Mydland, L. (2011a) "Skolehuset som kulturminne. Lokale verdier og nasjonal kulturminneforvaltning", *Tidsskrift for kulturforskning*, Vol. 4, s. 5-20.
6. Mydland, L. (2014a) "Skolehuset som ble fredet", Årbok for Norsk utdanningshistorie, Vol. 30, s. 92-105.

LANGUAGE: Norwegian and English

KEYWORDS: Culture heritage management, local heritage values, national heritage values, schoolhouse, education history, enlightenment and nation building.

ISBN: 978-91-7346-821-3

ISSN: 0284-6578